

Leidraad Beheer Eikenprocessierups 2022

Versie 1.0

7-3-2022

Inhoud

1	Inleiding	3
2	Problematiek	3
2.1	Gezondheidsimpact	3
2.2	Knelpunten bij het beheer	4
3	Plan van aanpak	5
3.1	Communicatie en sensibilisatie.....	5
3.2	Enkel bestrijding op belangrijke publieke plaatsen om gezondheidsredenen.....	5
3.3	Proactief beheer met de juiste middelen op de juiste plaats.....	6
3.4	Monitoring.....	6
4	Overzicht beheermethoden	7
5	Keuze van de beheermethode, criteria en voorwaarden	8
5.1	Geen bestrijdingsmaatregelen – waarschuwen of zones afsluiten	8
5.2	Zuigen of plukken (manueel verwijderen) van nesten	8
5.3	Branden	9
5.4	Bladbespuiting met biociden	9
5.4.1	Foray®ES	10
5.4.2	NeemPro®tect.....	10
6	Monitoring	11
6.1	Eikenprocessierupsenkaart	11
6.2	Bepalen van de plaagdruk i.f.v. keuze beheermaatregelen	11
6.3	Registreren van beheermaatregelen	12
6.4	Gemeentelijk rupsenbeheerplan	12
6.5	Registreren van het gebruik van biociden	12
6.6	Metten van de effectiviteit van het beheer	13
7	Kennisopbouw en –uitwisseling.....	14
7.1	Kennisopbouw	14
7.2	Kennisuitwisseling	15
	Bijlage 1: Beslissingsboom beheer eikenprocessierups	16
	Bijlage 2: Communicatiemateriaal	18

1 Inleiding

Jaarlijks stelt de provincie Antwerpen een leidraad ter beschikking om gemeenten en andere beheerders te ondersteunen bij een duurzaam beheer van de overlast door eikenprocessierups.

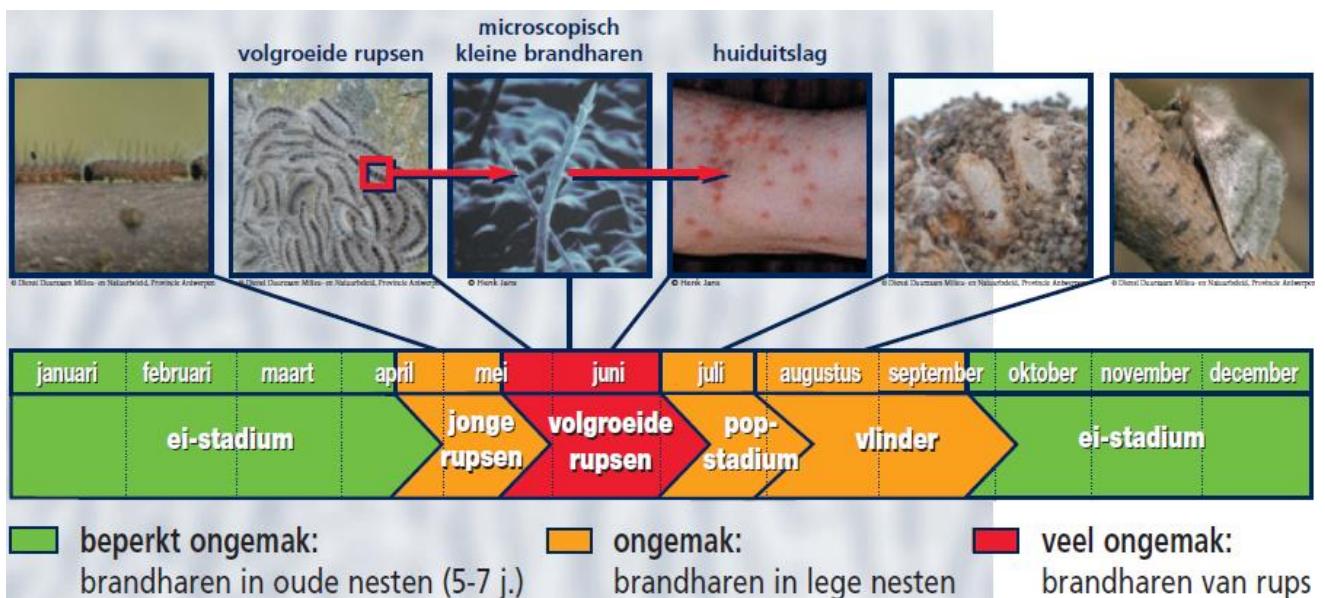
2 Problematiek

De eikenprocessierups is de larve van de eikenprocessiev�inder. Dit is een inheemse soort die in Vlaanderen voornamelijk in de provincies Antwerpen en Limburg algemeen voorkomt. De aantallen schommelen doorheen de jaren, maar de soort zal steeds in meer of mindere mate aanwezig blijven. De rupsen bezitten brandharen die irritatie en allergische reacties kunnen veroorzaken. Gezien de gezondheidshinder die de soort veroorzaakt is beheer om de overlast te beperken in specifieke gebieden nodig.

2.1 Gezondheidsimpact

De eikenprocessierups bezit microscopisch kleine brandharen, die vanaf het derde larvestadium (vanaf mei) gevormd worden en een actief verdedigingsmechanisme voor de soort vormen. De brandharen blijven minstens 7 jaar actief en bevinden zich ook in nestmateriaal en oude vervellingshuiden.

De brandharen bezitten het eiwit thaumetopoëïne dat een allergische reactie bij mens en dier veroorzaakt. Contact met brandharen veroorzaakt irritatie van de huid, ogen en de bovenste luchtwegen. Deze effecten kunnen zeer ernstige vormen aannemen.

2.2 Knelpunten bij het beheer

De beheermaatregelen tegen de eikenprocessierups hebben als doel de hinder door de eikenprocessierups voor de mens zoveel mogelijk weg te nemen. Het uitgangspunt hierbij is pesticidenvrij beheer volgens het principe van de drietrapsstrategie (zie 3. Plan van aanpak).

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen preventieve bestrijding en curatieve bestrijding:

- Preventieve bestrijding is er op gericht te voorkomen dat de rupsen een stadium bereiken waarin ze veel brandharen hebben en kunnen verspreiden.
- Curatieve bestrijding is er op gericht om reeds aanwezige rupsen met brandharen of restanten ervan te verwijderen.

Daarbij zijn er verschillende knelpunten:

- De periode voor preventieve bestrijding is beperkt in de tijd (gemiddeld 3 weken).
- De preventieve bestrijding is weersafhankelijk.
- Aan het beheer zijn hoge kosten verbonden. Zeker curatieve bestrijding is arbeidsintensief en duur.
- Voor de preventieve bestrijding zijn er in 2022 2 producten federaal erkend, met name Foray®ES en NeemPro®tect. NeemPro®tect heeft een grotere impact op het milieu en mag daarom slechts op duidelijk omschreven plaatsen volgens de erkenning toegepast worden (zie 5.4).
- De preventieve bestrijding treft ook andere insectensoorten die zich voeden met het blad van eik en is potentieel schadelijk voor het waterleven. Door drift kan het bestrijdingsmiddel in de nabije omgeving terecht komen en ook daar andere soorten treffen.

3 Plan van aanpak

Het uitgangspunt bij de aanpak van de overlast door de eikenprocessierups is pesticidenvrij beheer volgens het principe van de drietrapsstrategie:

1. Voorkomen van gezondheidshinder, bv. door sensibilisatie
2. Toepassen van alternatieve pesticidenvrije technieken
3. Bestrijding met gebruik van biociden

De eikenprocessievlinder is een inheemse vlindersoort en heeft zijn plaats in ons ecosysteem. Daarom wordt er enkel bestreden op plaatsen waar er een risico is voor de gezondheid. Een beslissingsboom (zie Bijlage 1:) bepaalt of het verantwoord is om te bestrijden met biociden of het beter is te kiezen voor andere methoden. Naast het beheer van de eikenprocessierups zijn communicatie naar de burger en monitoring twee belangrijke acties die niet mogen ontbreken.

3.1 Communicatie en sensibilisatie

Het is belangrijk om accurate informatie te geven aan burgers en aan gemeenten als aanspreekpunt van de burger en als beheerder van de eikenprocessierups.

Door de burgers te informeren over de reële gezondheidshinder en de voor- en nadelen van de toegepaste beheermethoden creëer je draagvlak waardoor beheerkeuzes in de gemeente beter aanvaard worden.

Sensibilisatie kan ook leiden tot gedragsverandering, waardoor mensen minder blootgesteld worden aan brandharen, en een zekere tolerantie voor een beperkte mate van overlast.

De provincie ontwikkelt voorbeeldteksten die gemeenten kunnen overnemen in hun informatiekanaalen (digitale nieuwsbrief, infoblad, sociale media, ...). De provincie verdeelde in 2020 en 2021 ook informatieborden en waarschuwinglinten onder de gemeenten (zie Bijlage 2: Communicatiemateriaal).

De provincie biedt sinds 2022 de opmaak van een digitaal gemeentelijk rupsenbeheerplan (zie 6.4) aan. Door het plan openbaar maken te maken, wordt de burger ingelicht over de inzet van de gemeente.

De gemeenten blijven via een digitale nieuwsbrief en de website van de provincie op de hoogte van toegelaten erkende biociden, de gebruiksvoorwaarden, aanbevolen bestrijdingsmethoden en stand van zaken.

Wanneer er nood is aan een uitgebreide kennisoverdracht organiseert de provincie infomomenten.

3.2 Enkel bestrijding op belangrijke publieke plaatsen om gezondheidsredenen

Er wordt enkel bestreden op publieke plaatsen waar er aanwijzingen zijn van de aanwezigheid van rupsen: in de bebouwde kom, rond bedrijven (landbouw, industrieterrein, graasweiden) of op andere belangrijke publieke plaatsen zoals langs fiets- en wandelwegen, speeltuinen, begraafplaatsen, scholen, ... Oude en nieuwe spinselnesten, een bron van irriterende brandharen, worden op deze plaatsen ook zo mogelijk verwijderd.

Deze visie wordt gevolgd om de gezondheidsrisico's te beperken en om de negatieve impact op de bezoeker en natuur te verkleinen. Het is niet de bedoeling, en bovendien onmogelijk en onwenselijk, om de soort uit te roeien. De vlindersoort verspreidt zich namelijk elk jaar opnieuw. In natuur- en bosgebieden zorgen de natuurlijke vijanden (bepaalde vliegen, wespen, kevers maar ook virussen en schimmels) voor het biologisch evenwicht. Op deze plaatsen vormt de eikenprocessierups minder een gevaar voor de gezondheid.

3.3 Proactief beheer met de juiste middelen op de juiste plaats

Door toepassing van de beslissingsboom (zie Bijlage 1:) worden de juiste middelen op de juiste plaats gebruikt. De plaats en het middel worden bepaald door de plaagdruk, maatschappelijke hinder en ecologische impact rekening houdend met de ligging ten opzichte van beschermde gebieden, waterlopen en voorkomen van beschermde vlindersoorten.

Op de eikenprocessierupsenkaart (zie ook 6.1) kan men de gebieden raadplegen waar er beperkingen zijn voor het gebruik van biociden:

- Natuurreservaten
- Openbaar bos
- Vlaams Ecologisch Netwerk
- Leefgebied van de bruine eikenpage
- Buffer rond oppervlaktewater

De eikenprocessierupsenkaart kan geconsulteerd worden via deze link:

- Antwerpen: <http://geoloket.provincieantwerpen.be/geoloketten/?viewer=epr>
- Oost-Vlaanderen: <http://geoloket.provincieantwerpen.be/geoloketten/?viewer=eprOVI>
- Limburg: <http://geoloket.provincieantwerpen.be/geoloketten/?viewer=eprLimburg>

De keuze van de juiste middelen of beheermethoden is afhankelijk van het ontwikkelingsstadium van de rups. De provincies communiceren in hun nieuwsbrieven over de begin- en einddatum van de mogelijke bestrijdingsmethoden. Provinciale experts volgen de situatie op het terrein nauwkeurig op. Monitoring en evaluatie zijn essentieel om de plaagdruk en de meest geschikte aanpak te bepalen voor het jaar van bestrijding en het daaropvolgende jaar.

3.4 Monitoring

Een gedegen monitoring is vereist voor het bepalen van het gepaste beheer en voor de evaluatie van de uitgevoerde beheermaatregelen. Bij gebruik van biociden is monitoring een wettelijke verplichting, maar ook wanneer er geen biociden gebruikt worden is monitoring sterk aangewezen. Meer informatie over monitoring van plaagdruk, effectiviteit van gebruikte beheermethoden en biocidengebruik vind je terug onder hoofdstuk 6.

4 Overzicht beheermethoden

Niets doen is het meest milieuverantwoorde beheer.

Volgende beheermethoden om het aantal processierupsen of nesten te verminderen zijn mogelijk en doeltreffend:

- Zuigen
- Plukken (manueel verwijderen)
- Branden
- Bladbespuiting met (tijdelijk) erkende producten onder voorwaarden

Meer informatie hierover vind je onder hoofdstuk 5. Keuze van de beheermethode, criteria en voorwaarden.

Onderstaande beheermethoden worden reeds toegepast, ook al is de effectiviteit nog onvoldoende gekend. Kleinschalige studies tonen aan dat er een daling is van het aantal eikenprocessierupsen, maar exacte percentages zijn nog niet bekend.

- Mezen aantrekken als predator door nestkasten te hangen
- Natuurlijke vijanden aantrekken door een aangepast bermbeheer: een verhoogde nectar-aanbod en/of schuilgelegenheid trekt meer sluipwespen en -vliegen aan
- Behandeling met nematoden

De provincies Antwerpen en Limburg demonstreren het aantrekken van mezen en natuurlijke vijanden grootschalig en wetenschappelijk onderbouwd aan alle gemeenten en aannemers in het Europees LIFE-project "beheren van de eikenprocessierups zonder chemische middelen". Het LIFE-project heeft als doel om de effectiviteit en de toepasbaarheid van deze twee maatregelen te kwantificeren en de kennis daarover te verspreiden. Aan de hand van een beslissingsboom die zal ontwikkeld worden kan er beslist worden waar er welke methode het beste wordt toegepast om de gezondheidshinder te reduceren. Het effect van deze maatregelen op de populatiegrootte van de eikenprocessierups zal 5 jaar wetenschappelijk opgevolgd worden (september 2020 - augustus 2025), zie ook 7. Kennisopbouw en -uitwisseling.

5 Keuze van de beheermethode, criteria en voorwaarden

Rekening houdend met de plaagdruk, maatschappelijke hinder en de ecologische impact, wordt de beslissingsboom (zie Bijlage 1:) doorlopen. Het resultaat bepaalt of en op welke wijze er mag bestreden worden.

Hieronder worden de verschillende bestrijdingsmethoden en randvoorwaarden bij toepassing besproken.

5.1 Geen bestrijdingsmaatregelen – waarschuwen of zones afsluiten

Voorwaarden:

- Waarschuwen via borden, afzetlint, informatieblad
- Zones tijdelijk afsluiten indien nodig

Niet bestrijden is de meest ecologische oplossing. Indien de rupsen aanwezig zijn in een regio waar de plaagdruk zeer laag is of op plaatsen waar er weinig burgers wonen of passeren, wordt er niet bestreden aangezien er geen of minimaal gezondheidsgevaar is. Indien er een gezondheidsgevaar is, wordt de bevolking gewaarschuwd door een bord en/of lint. De locaties met potentieel gezondheidsgevaar kunnen bijvoorbeeld ook bekend gemaakt worden in het gemeentelijk informatieblad. Indien nodig kunnen getroffen zones tijdelijk afgesloten worden. De provincie Antwerpen stelde in 2020 en 2021 informatieborden en linten ter beschikking aan de gemeenten (zie Bijlage 2: Communicatiemateriaal).

5.2 Zuigen of plukken (manueel verwijderen) van nesten

Voorwaarden:

- De brandharen blijven irriterend. Het verzamelde materiaal moet verbrand worden door een erkend verwerkingsbedrijf voor dierlijke resten.

Voor de bestrijding van net uitgekomen rupsen zonder brandharen (tot derde larvestadium, maar dit is visueel moeilijk waarneembaar) zijn stofzuigers geschikt. Bijzondere voorzorgsmaatregelen zijn dan ook nog niet nodig.

Rupsen met brandharen (in de periode juni – augustus) kan men beter opzuigen met een zware industriële stofzuiger of een mesttank met vacuümpomp, gedeeltelijk gevuld met water met een onderdruk van minstens 3 bar. Oude spinselnesten kan men met deze methode het hele jaar door opruimen. Om de omgeving minimaal mogelijk te belasten, wordt er aangeraden dat te doen onder natte omstandigheden.

Het zuigen start men best in het voorjaar, kort na het uitkomen van de eieren. De rupsen verzamelen zich dan aan de onderkant van dikkere takken en zien eruit als donkere, harige bolletjes. Omdat ze nog geen brandharen bezitten en weinig volume hebben, kun je snel werken met een hoog rendement. Bij voorkeur zuigt men 's ochtends, omdat jonge rupsen later op de dag in processie zich voortbewegen. Vanaf begin juni zitten de oudere rupsen soms op de stammen en kan men er met de zuiger gemakkelijk bij.

Nesten kunnen ook weggeplukt worden wanneer deze met een stofzuiger niet te bereiken zijn.

Tijdens het seizoen moet je de methode enkele keren herhalen, zodat rupsen die op een later tijdstip van de kroon naar de stam kruipen alsnog worden vernietigd.

5.3 Branden

Voorwaarden:

- Vanaf de vierde ontwikkelingsfase is branden mogelijk.
- Branden moet door ervaren personeel gebeuren zonder de bast van de boom te beschadigen.
- Herhaal de methode enkele keren in het rupsenseizoen.
- Nesten en oude nesten zijn ook een bron van irriterende brandharen en moeten ook verwijderd worden.

Gezien de kans op beschadiging van de bomen, het ontstaan van bermbranden en het ongewild verspreiden van brandharen heeft wegzuigen de voorkeur op branden.

Zodra de rupsen zich op de stam verzamelen, kan men beginnen met ze weg te branden. Goede instructies voor de uitvoering zijn belangrijk, aangezien men zeer nauwkeurig moet werken. Vermijd schade aan de bast van de boom door de vlam niet loodrecht op de stam te richten, maar erlangs te strijken zoals een schilder met zijn kwast. Brand alleen met het gele deel van de vlam. Begin bovenaan zodat de gevallen rupsen nogmaals door de vlam komen. Om te voorkomen dat rupsen die van de boom vallen weer tegen de stam opkruipen, brandt men best na op de grond. Pas op voor bermbranden. Tijdens het seizoen moet je de methode enkele keren herhalen, zodat rupsen die op een later tijdstip van de kroon naar de stam kruipen alsnog worden vernietigd.

Er zijn verschillende propaanbranders op de markt. Om op een hoogte van twee, drie meter vanaf de grond te kunnen branden, gebruikt je best een verlengstuk.

Tot heden zijn er enkele brandweerkorpsen die helpen met branden. Voorlopig zijn er weinig ondernemers die dit aanbieden.

Risico's bij deze methode zijn de beschadiging van de cambiumlaag van de eik en de kans op bermbranden. Het is niet aangenaam werken bij warm weer en de kledij moet na het werken weggegooid worden. Een deel van de brandharen worden niet mee verbrand maar verspreidt zich met de warme lucht tijdens het verbranden. Zuigen krijgt hierdoor de voorkeur op branden.

5.4 Bladbespuiting met biociden

Er zijn in België twee producten erkend als biocide tegen de eikenprocessierups, namelijk Foray® ES en NeemPro®tect. Door de negatieve invloed van NeemPro®tect op de biodiversiteit en dus ook op de natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups zijn er strenge gebruiksvoorwaarden voor het gebruik van NeemPro®tect .

De eikenprocessierupsenkaart toont de gebieden met beperkingen voor het gebruik van biociden. Deze gebieden zijn natuurreservaten, openbaar bos, het Vlaams Ecologisch Netwerk, het leefgebied van de bruine eikenpage en een bufferzone rond oppervlaktewater. Ook op plaatsen waar mezenestkasten werden opgehangen mogen geen biociden gebruikt worden.

Bij gebruik van NeemPro®tect of Foray® ES moet er aan de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) op voorhand een toelating gevraagd worden via [Procedure 3](#). In deze aanvraag maak je duidelijk dat andere milieuvriendelijkere beheermethoden niet toereikend zijn. Meer informatie en de te ondernemen stappen kunnen gevonden worden op de website "Zonder is Gezonder".

Monitoring (zie hoofdstuk 6) is verplicht wanneer biociden gebruikt worden.

Het aanduiden van de te bestrijden locaties op de eikenprocessierupsenkaart is verplicht voor gemeenten in de provincie Antwerpen.

5.4.1 Foray®ES

Voorwaarden:

- De gebruiksvoorwaarden van het product en richtlijnen van de provincies (inclusief monitoring) worden strikt nageleefd.
- De rupsen bevinden zich aan het einde van het tweede larvestadium of in het derde larvestadium. De nieuwsbrief van de provincie kondigt de begin- en einddatum aan.
- De eik heeft minstens 50% van zijn totale bladoppervlakte.
- 24 uur volgend op de behandeling valt er geen neerslag.
- Tijdens het spuiten is er geen of slechts minimale wind.

De bomen moeten voldoende blad hebben voor een gewenst resultaat. De rupsen nemen het bestrijdingsmiddel op via hun voedsel. De periode waarin men kan spuiten is zeer beperkt. Enkel de rupsen op het einde van het tweede larvestadium en het derde larvestadium zijn gevoelig voor deze stof. De weersomstandigheden moeten ook optimaal zijn: in de dag moet het minstens 15 °C zijn en regen tot 24 uur na de bespuiting spoelt de stof weg van de bladeren. De *Bacillus*-bacterie produceert een gif dat het maag- darmstelsel verlamt, jonge larven nemen dit spijsverteringsgif op door vraat van het blad. Het werkt enkele dagen na toediening. De stof is selectief: de effecten zijn beperkt tot andere vlinderrupsensoorten die behandeld blad eten. De giftigheid voor warmbloedigen is zeer laag. Er wordt aangeraden om 25 meter van oppervlaktewateren te blijven.

5.4.2 NeemPro®tect

Voorwaarden:

- De gebruiksvoorwaarden van het product en richtlijnen van de provincies (inclusief monitoring) worden strikt nageleefd.
- De rupsen bevinden zich in het eerste of tweede larvestadium.
- De eik heeft minstens 50% van zijn totale bladoppervlakte.
- 24 uur volgend op de behandeling valt er geen neerslag.
- Tijdens het spuiten is er geen of slechts minimale wind.

De bomen moeten voldoende blad hebben voor een gewenst resultaat. De rupsen nemen het bestrijdingsmiddel op via hun voedsel. De periode waarin men kan spuiten is zeer beperkt. De weersomstandigheden moeten ook optimaal zijn: in de dag moet het minstens 15 °C zijn en regen tot 24 uur na de bespuiting spoelt de stof weg van de bladeren.

Azadirachtine, de actieve stof van NeemPro®tect is minder selectief en schadelijker voor het waterleven dan de *Bacillus*bacterie uit Foray®ES. Men moet bij gebruik minimaal 90 meter van afstand van het oppervlaktewater houden. Met een rugsproeier kan er tot 20 meter ten opzichte van het wateroppervlak gespoten worden. Het gebruik van NeemPro®tect is enkel toegestaan in woonkernen. De laag 'afweging biocidenbehandeling' geeft weer waar biociden verboden zijn. Zie is te raadplegen op de eikenprocessierupsenkaart. Gezien NeemPro®tect naast bladetende vlinderrupsen ook andere soorten kan treffen en dus ook potentieel schadelijk is voor de natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups, heeft het gebruik van Foray®ES de voorkeur op NeemPro®tect.

6 Monitoring

Een gedegen monitoring is vereist voor het bepalen van het gepaste beheer en voor de evaluatie van de uitgevoerde beheermaatregelen. **Bij gebruik van biociden is monitoring (registratie nesten en bestrijding, rapportering productgebruik aan VMM) verplicht**, maar ook wanneer er geen biociden gebruikt worden is monitoring sterk aangewezen. De provincie stelt met de eikenprocessierupsenkaart een tool ter beschikking om relevante info te raadplegen en monitoringgegevens bij te houden.

6.1 Eikenprocessierupsenkaart

Sinds 2015 mogen de overheden geen pesticiden meer gebruiken. Het gebruik van biociden voor de bestrijding van eikenprocessierups wordt onder strikte voorwaarden toegelaten. Het gezondheidsrisico door de aanwezigheid van de eikenprocessierups moet aangetoond worden, in kwetsbare zones voor de natuur mag niet bestreden worden. Bestrijdingen met biociden moeten aangevraagd en geregistreerd worden. De kaart maakt het mogelijk de nodige informatie in te voeren en te raadplegen. De kaart werd ontwikkeld door de provincie Antwerpen en is sinds 2020 ook bruikbaar voor gemeenten in de provincies Limburg en Oost-Vlaanderen.

De kaarten zijn via onderstaande links te raadplegen:

- Antwerpen: <http://geoloket.provincieantwerpen.be/geoloketten/?viewer=epr>
- Oost-Vlaanderen: <http://geoloket.provincieantwerpen.be/geoloketten/?viewer=eprOVI>
- Limburg: <http://geoloket.provincieantwerpen.be/geoloketten/?viewer=eprLimburg>

De [handleiding voor het gebruik van de kaart](#) staat op de website van de provincie Antwerpen.

Op deze kaart kunnen overlast, beheermaatregelen en de aanvraag voor behandeling met biociden geregistreerd worden:

- De eikenprocessierupsenkaart geeft de gebieden weer waar beperkingen zijn voor het gebruik van biociden.
- De kaart geeft een actueel overzicht weer van de toestand in de provincie. Alle meldingen van burgers en beheerders worden weergegeven.
- De eikenprocessierupsenkaart in Provincie Antwerpen vervangt de jaarlijkse actieve bevraging.
- De rapportage aan de provincie, Vlaamse en federale overheid gebeurt via tabellen, die opgevraagd kunnen worden via deze kaart.
- Meldingen van nesten, bestrijding met biociden, alternatieve beheermethoden kunnen worden ingevoerd door gemeenten, andere beheerders en aannemers. Burgers kunnen nesten melden via deze kaart.

6.2 Bepalen van de plaagdruk i.f.v. keuze beheermaatregelen

Een van de bepalende elementen in de beslissingsboom is de plaagdruk. Door monitoring van volgende zaken kan men de plaagdruk en gezondheidshinder inschatten voor het huidige rupsenjaar:

- Het opvolgen van meldingen in de eikenprocessierupsenkaart. De gemeenten kunnen via deze kaart bijhouden hoeveel meldingen van eikenprocessierups er binnenkomen. De burger kan ook zelf meldingen ingeven. Ingevoerde meldingen worden onmiddellijk weergegeven op de eikenprocessierupsenkaart.
- Inspectierondes door gemeentepersoneel op aanwezige eikenprocessierupsen zorgen voor een tijdige detectie en het vervolledigen van de eikenprocessierupsenkaart.

6.3 Registreren van beheermaatregelen

Om de effectiviteit van het beheer te kunnen opvolgen en het beheer voor volgende seizoenen te kunnen bepalen is het essentieel om uitgevoerde beheer te registreren. Dit kan via de eikenprocessierupskaart in de provincies Antwerpen, Limburg en Oost-Vlaanderen.

6.4 Gemeentelijk rupsenbeheerplan

De gemeente maakt op basis van de hinder van vorig jaar én een vooropgesteld prioriteitsniveau een beheerplan op.

Het eindresultaat is een kaart en planningstabel, die weergeeft welke straten met welke beheermethoden en welke hoogdringendheid zullen beheerd worden. Dit gebeurt via een functie op de eikenprocessierupskaart. De hinder wordt bepaald door meldingen en uitgevoerde bestrijdingen, aangeduid op de eikenprocessierupskaart.

Het prioriteitsniveau wordt bepaald volgens deze 4 principes:

1. Zo weinig mogelijk schade aan biodiversiteit
  - De eikenprocessierupskaart geeft voor de natuur kwetsbare zones weer waar geen biociden zijn toegelaten
2. Aanvaardbare gezondheidshinder
  - Niveau 1: Hier worden geen rupsen toegelaten (bv crèche, tuin rusthuis, drukbezochte picknicktafel, ...)
Dit zijn plaatsen waar er veel passage is of, waar er aanwezig zijn met een grotere kans op gezondheidsproblemen (bv. kinderen, bejaarden, ...)bv crèche, tuin rusthuis, druk bezochte picknicktafel, ... De rupsen worden noodzakelijk voorkomen of snel verwijderd
  - Niveau 2: Verwijdering van de nesten is aangewezen maar niet heel dringend. De locatie kan tijdelijk afgesloten worden, een omweg is mogelijk of verwittigingslinten of –borden zorgen ervoor dat de voorbijganger voldoende geïnformeerd is en geen lange tijd zal blijven staan.
  - Niveau 3: Verwijderen is niet noodzakelijk. Verwittiging met verwittigingslinten of –borden is mogelijk. De hinder is minimaal doordat er weinig passage is of de afstand tot besmette bomen kan gegarandeerd worden.
3. Kostprijs
Een ingegeven eenheidsprijs per boom voor zuigen, branden en plukken, behandeling met biociden laat het toe om de totale kost voor heel de gemeente te berekenen.
4. Haalbaarheid
Afhankelijk van de werklast van het gemeentelijk personeel, de beschikbaarheid van de aannemers en het beschikbaar budget wordt de beheermethode gekozen.

6.5 Registreren van het gebruik van biociden

De provincies zetten zich in om op eigen terreinen het biocidengebruik tot het minimum te beperken. Zij stimuleren ook de gemeenten om dit gedrag over te nemen. Dit gebeurt door bewustmaking, opvolgen en aanbieden van de meest ecologisch verantwoordelijke bestrijdingsmethoden. Met het LIFE-project 'beheren van de eikenprocessierups zonder chemische middelen' willen de provincies hier nog een stap verder in gaan. Monitoring van het biocidengebruik is een manier om te weten te komen of de inzet van de provincie effect heeft op het biocidengebruik bij de gemeenten.

De gebruikte hoeveelheid biocide moet bijgehouden worden en jaarlijks voor 1 april van het jaar volgend op de bestrijding gerapporteerd worden aan de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM).

De provincie Limburg stelt jaarlijks een bedrag ter beschikking als tussenkomst voor de aankoop van het erkende product. De Provincie Limburg houdt zo het gebruik per gemeente van Foray®ES en NeemPro®tect bij.

6.6 Meten van de effectiviteit van het beheer

De resultaten van beheermethoden moeten kort na uitvoering geëvalueerd worden. Zo kan men de uitvoering herhalen indien blijkt dat niet alle rupsen verdwenen zijn.

- Na het bestrijden van de eikenprocessierups met biocide worden de bomen ongeveer een week later opnieuw op resultaat gecontroleerd. Indien er nog veel rupsen aanwezig zijn, is een tweede bestrijding noodzakelijk. Een tweede behandeling is niet toegelaten voor NeemPro®tect. Deze tweede bestrijding wordt opgenomen in het [voorbeeldbestek](#) (technische bepalingen), te raadplegen op de website van provincie Antwerpen.
- Indien men rupsen wegbrandt of wegzuigt voor de verpoppingsfase is de kans groot dat niet alle rupsen zijn verwijderd. Zij komen op een later tijdstip terug naar de stam of groeperen hen opnieuw in (voorlopige) nesten. Het is aangeraden om de overgebleven rupsen terug te verwijderen.
- Na het einde van de bestrijdingsperiode worden de behandelde gebieden en de potentieel te behandelen gebieden in het komende jaar gecontroleerd op nesten in de provincie Antwerpen. De bestrijders in de provincie Antwerpen geven deze controle in de eikenprocessierupsenkaart in. Vlinders worden geïnventariseerd door feromoonvallen in de provincie Limburg. Het gemiddeld aantal nesten per boom of aantal gevangen mannetjes bepaalt het succes van bestrijding en is een indicatie voor de plaagdruk van volgende jaar.

7 Kennisopbouw en –uitwisseling

7.1 Kennisopbouw

In 1995 begon de overlast van de eikenprocessierups in de provincies Antwerpen en Limburg. Dit was dan ook het startjaar van de ondersteuning van de gemeenten door de provincies en de opbouw van kennis.

In 1996 werd een Interregproject uitgevoerd met Nederlandse partners. Tijdens dit project werd er veel kennis verzameld over de ecologie van de rups en zijn brandharen. Deze kennis is groot-schalig gedeeld met alle gemeenten. De provincies Antwerpen en Limburg werden lid van de internationale expertgroep bestaande uit Nederland, België, Frankrijk, Duitsland. Deze expertgroep werd in 2015 stopgezet. Contacten en uitwisseling worden wel kleinschalig onderhouden.

In 2020 komen de experts van Nederland en België terug regelmatig samen. Een officiële op-maak van internationale expertgroep is gepland.

De hoofdtaken van de provincies bestaan uit:

- De gemeenten begeleiden bij de meest ecologische manier van beheer.
- De gemeenten begeleiden bij het minimaliseren van de gezondheidshinder volgens de toegelaten middelen en methoden.
- Het opvolgen en aanbieden van nieuwe ecologische beheertechnieken.
- De gemeenten informeren over de stand van zaken (zoals hinder) in de provincie, er-kende biociden, verplichting tot rapporteren

Kennisopbouw wordt onderhouden door:

- Kleinschalig onderzoek en jaarlijkse opvolging van de ontwikkeling van de rups in de na-tuur.
- Het begeleiden van hogeschool- en universiteitsstudenten met hun eindwerk over de ei-kenprocessierups.
- Onder observatie van de provincie tonen firma's hun nieuwe beheertechnieken en testen deze uit.
- Nieuwe informatie en kennis worden gedeeld en besproken in de internationale expert-groep.
- Het wetenschappelijk uittesten van de effectiviteit van verschillende milieuvriendelijke al-ternatieve bestrijdingsmethoden werd opgenomen in het Europees LIFE-project.

Het LIFE-project 'beheren van de eikenprocessierups zonder chemische middelen' is in september 2020 van start gegaan. Dit project loopt tot augustus 2025. De partners zijn provincies Antwerpen (coördinator), Limburg, Gelderland, Noord-Brabant, stad Sittard-Geleen en onderzoekscentrum INBO.

Volgende methodes zullen in het project worden onderzocht:

- aantrekken van mezen als predator door plaatsen van nestkasten
- herintroduceren van een inheemse kever als predator grote poppenrover
- aantrekken van de natuurlijke vijand door aangepast bermbeheer

Kleinschalige studies tonen aan dat er een positief effect is van deze beheermaatregelen op de daling van het aantal aanwezige eikenprocessierupsen. Het doel van dit LIFE-project is om exact te weten met hoeveel procent de populatiegrootte daalt. Het aanbieden van een beslissingsboom maakt dan duidelijk waar je best welke beheertechnieken kan inzetten.

7.2 Kennisuitwisseling

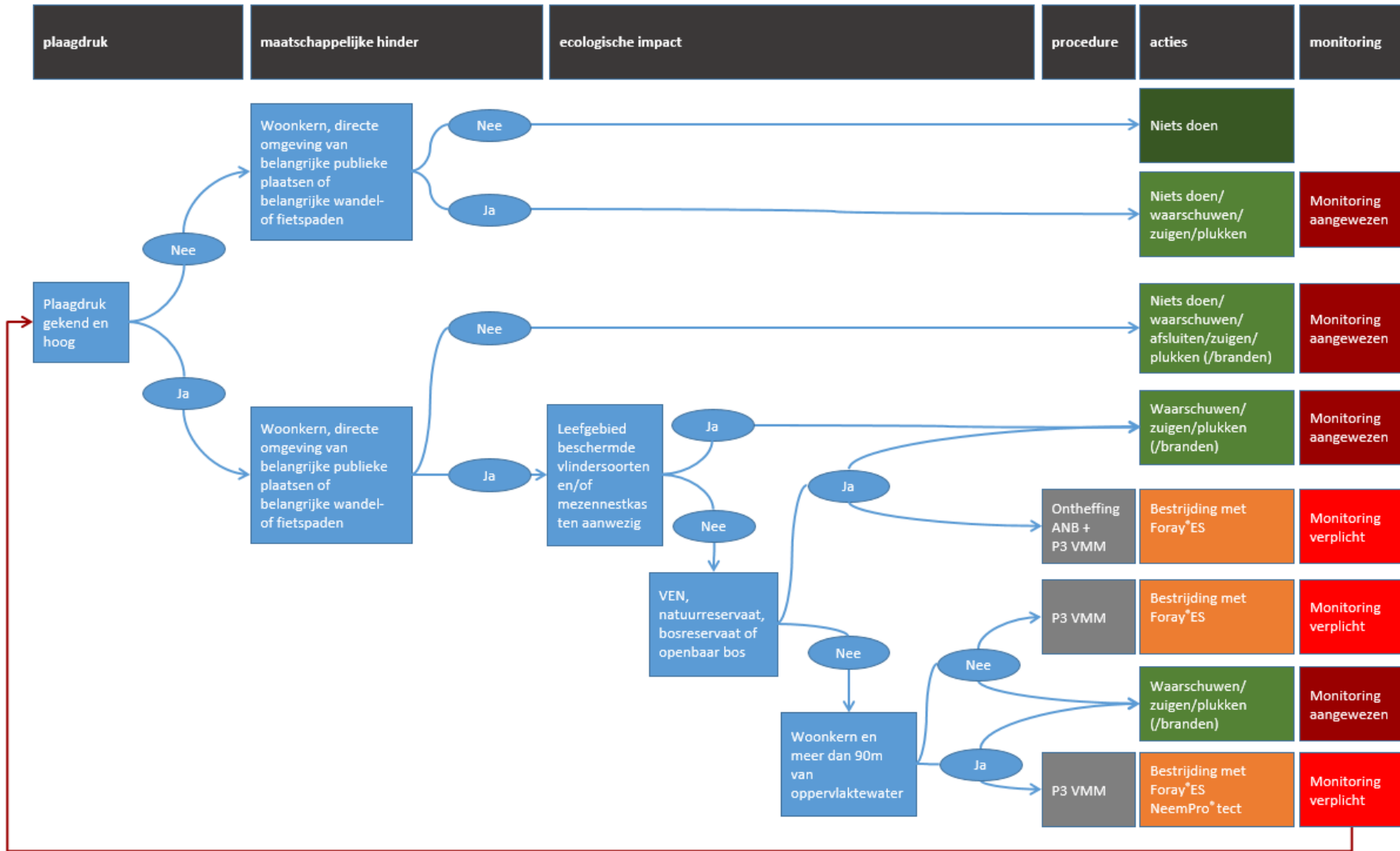
Informatie voor de gemeenten en andere bestrijders wordt uitgewisseld door:

- Een digitale provinciale nieuwsbrief dat alle gemeenten, aannemers, brandweer, civiele bescherming, provincies Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant op de hoogte houdt van de laatste nieuwigheden.
- Een digitale nieuwsbrief en [website](#) houden de geïnteresseerden op de hoogte van de inhoud en vooruitgang van het LIFEproject.
- Op de website van de [provincie Antwerpen](#) en [Limburg](#) staat alle essentiële informatie over ecologie, verspreiding, brandharen, preventie, bestrijding en veel gestelde vragen. Informatiemomenten worden op vraag georganiseerd.

Kennisuitwisseling tussen beleidsmakers wordt als volgt jaarlijks georganiseerd door:

- Interprovinciaal overleg
- Overleg tussen Vlaamse en federale overheden (ANB, FOD Volksgezondheid afdeling biociden, VMM) en provincies
- Internationaal overleg, voornamelijk tussen Nederland en België
- Binnen het LIFE-project wordt er officieel een internationale expertgroep opgestart. Via onder andere een website en congressen zal de kennis met een ruim publiek gedeeld worden.

Bijlage 1: Beslissingsboom beheer eikenprocessierups

Bijlage 2: Communicatiemateriaal

Afzetlint

PAS OP!
eikenprocessierupsen

 Provincie
Antwerpen

Contacteer je gemeente voor meer info

PAS OP! Provincie Antwerpen Contacteer je gemeente voor meer info
PAS OP! Provincie Antwerpen Contacteer je gemeente voor meer info
PAS OP! Provincie Antwerpen Contacteer je gemeente voor meer info
PAS OP! Provincie Antwerpen Contacteer je gemeente voor meer info

Informatiebord

Opgelet
voor de eikenprocessierups

De eikenprocessierups groeit uit tot een inheemse nachtvlinder die zijn plaats heeft in ons ecosysteem. Helaas veroorzaakt de rups door zijn brandharen bij grote aantallen hinder. Daarom wordt deze soort bestreden op publieke plaatsen met een grote kans op gezondheidshinder.

Wat kan jij doen?

- Probeer contact met rupsen en nesten te vermijden.
- Bedek de huid zo veel mogelijk, bij contact veroorzaken de brandharen ernstige jeuk/hinder.
- Probeer niet te krabben of te wrijven na contact. Spoel je huid en ogen met water en was je kleren.

Nest gespot?
Meld een nest via provincieantwerpen.be/eikenprocessierups

Extra info? Neem contact op met je gemeente, raadpleeg de website van de provincie Antwerpen of scan de QR-code.

 Provincie
Antwerpen